

Kátránypapír és kerítésdrót*

Kedves Barátaim, az idén engem ért az a megtiszteltetés, hogy ezen a napon Magyarország történelmének egy kiemelkedő, 68 évvel ezelőtti pillanatáról néhány mondatot mondjak nektek. Sajnálom, ha még mindig időszerű Vörösmarty kérdése és felvetése: „Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban (...)? A tehetetlen kor jött el, puhaságra serényebb gyermekek álltak elő, az erősebb jámbor apáktól.” Ezért sem leszek képes a hősies napokról diadalmos orációt produkálni.

Nem tudom, mi indítja el a történelmi eseményeket, harcokat. Bizonyos, hogy utólag mindennek rájövünk a nyitjára, összerakjuk a puzzle elemeit. Ahogy '48-nak, úgy '56 októberének is voltak bizonyos előzményei: Kis (Petőfi vagy egyetemi) körök, munkástanácsi gyűlések, melyeknek indítéka emelkedettebb volt, mint azoké, melyeket azért hoztak némelyek létre úgy másfél-két évtizede, mert átmenetileg elveszítették a rendszerváltás utáni Magyarország kontroll nélküli kormányzási lehetőségét. Polgárinak nevezett körök voltak ezek, melyekből egyáltalán nem polgári világ nőtt ki, hanem olyan pártpolitikai böffenés, melyben Nagy Imre és József Attila, de még Kossuth és Károlyi Mihály szobrai vagy a Mécs Imre által felállított, gránitból felcsapó örök láng kényszerűen eltűnt

a Parlament közeléből. Ráadásul Nagy Imre kedvelt hídja, alattomos üzenetet sugallva, az eltávolított Marx–Engels-szobor helyére került. Maga a ház előtti leburkolt liget az átalakítás folytán elveszítette alkalmasságát arra, hogy ott tömegeknek kedve támadhasson kiáltani a szabadságért vagy az elnyomás ellen. Ami maradt, az a szemközti háztető alkalmasan arra, hogy mesterlövészek hasaljanak rá.

Október 23-a egy különös nap, amit csupán további tíz-egynéhány követett. Mindez egy évezred történelméből egy szemhunyasnyi idő se. Mégis milyen fontos nekünk! Valamit eltanulni, megőrizni véltünk belőle. Időnként azóta is demonstrálunk, szónokolunk. A város különböző pontjain rendezvények zajlanak, amiken jó együtt lenni, de mindig ugyanazok az arcok. Egyre többen hezitálnak, hogy rajta akarnak-e lenni azokon a fotókon, melyeket a rendőrség nyilvánosan, menetrendszerűen készít. Sokan nem akarják a képüket mutatni és a hangjukat hallatni. Milyen időszerű Petri *Petőfi tér melody* című verse.

Megyünk az Agyrém-térre,
Megyünk az Agyrém-térre,
Megyünk az Agyrém-térre
Tün-
Tet-
Ni!

Megyünk az Agyrém-térre,
Megyünk az Agyrém-térre,

* Elhangzott október 23-án a Nagy Imre Emlékházban Budapesten, az Orsó utca 43. sz. alatt – a szerk.

Megyünk az Agyrém-térre
Az Agyrém-téren
Nincs
Sem-
Mi.

No, akkor menjünk haza,
No, akkor menjünk haza,
No, akkor menjünk haza
Föl-
Ten-
Ni!

Az üres fazekakat,
Az üres fazekakat,
Az üres fazekakat
A
Gáz-
Ra!

Tegyük föl a levegőt,
Tegyük föl a levegőt,
Tegyük föl a levegőt
Meg-
Fő-
Ni!

Ide jutottunk a Nagy Imre újrate-
metését követő 35 év alatt. Eszembe
jut az is, milyen szenzáció volt Nagy
Gáspár *Örök nyár* című már-már
gyerekverse még „azelőttről”, ami-
ben csak az N és az I betűk kiemelé-
se emlékeztetett arra, akinek akkor
még a temetési helye is titok volt,
de mindenki tudta, kire gondol az
infiNItivusszal a költő. Vagy vissza
Petrihez, a *Nagy Imréről* című költe-
ményéhez, melyben a kamaszfiú em-
lékei törnek elő, ahogy hajdan OTT
áll az erkély alatt:

Személytelen voltál, mint a többi
zakós-/
szemüveges vezér, nem volt érces
a hangod, mert nem tudtad, hogy/

mit is mondjál
hirtelenjében a sok egybegyűltnek./
Épp a hírtelenje
volt szokatlan számodra. Csalódottan
hallgattalak, cvikkeres öregember,
még nem tudtam

a betonudvart, ahol az ügyész
az ítéletet, bizonyára, elhadarta,
sem a kötél durva horzsolását,/
a végső szégyent.

Ki mondja meg, mi lett volna/
mondható
arról az erkélyről. Elgéppuskázott/
lehetőségek
vissza nem térnek. Börtön, halál
nem köszörüli ki a pillanat élit,

ha kicsorbult. De emlékeznünk szabad
a vonakodó, sértett, tétova férfira,
akibe mégis
fölszivároghatott
düh, káprázat, országos vakremény,

mikor arra ébredt
a város: lövik szét.

Nem tudok szabadulni a gondo-
lattól, valahányszor kiviszem az
EZ iránt érdeklődő külföldi vagy
hazai barátaimat a 301-es parcel-
lába, hogy a Történelmi Igazság-
tétel Bizottsága milyen régészeti
feltárást végzett ott, amit amúgy az
elhervadt koszorúk szeméttelépé-
nek használtak korábban. Különös
volt (bár érthető), hogy a sírásók
pontosan ki tudták lépni a keresett
hantok helyeit, így előkerülhetett
Nagy Imre, Maléter és a többiek
nyughelye. Tudom, hogy most nem
a mártírok emléknappja van, de lám,
mégsem vagyok képes a már-már
gondolkodás nélkül halált megvető
srácok és lányok kicsi dicsőségéről

lelkesen beszélni, hanem egyfolytában arra gondolok, hogy a holttestek megkeresése és beazonosításuk annak idején milyen különös megfigyeléseket hozott. Nyilvánvaló volt, hogy a sírverembe alig férő hórihorgas áldozat, a volt főkatona, Maléter. Nagy Imrét pedig többek között éppen a kicsi lábfeje azonosította, hisz szokatlanul apró lábnyomot hagyott amúgy mérföldeket lépő bakancsával. Ami mégis nyomasztóan a lelkemre nehezedik, amiben azonosak voltak a testek, az a hatalom határtalan embertelensége és cinizmusa: kátránypapírba csavarták őket, és azt a végein közönséges kerítésdróttal fogták össze, miközben arccal lefelé gurították őket a gödörbe. A hatalom gyilkos arroganciája és kicsinyessége! Még egy gyalulatlan ládára se szántak valamit a „kötségvetésből”. Magyarország miniszterelnöke kátránypapírban, lábánál összetekert kerítésdróttal.

Aztán eszembe jutott az is, hogy bár nem volt kötelező (nem vagyok történész, lehet, hogy tévedek ebben), de az az ember vitte keresztül a kivégzéseket és tudott az elhantolás helyéről, módjáról, aki elvbárátja, elvtársa volt korábban Nagy Imrének és Rajk Lászlónak és másoknak is, akiket vagy egy orvul megszervezett sakkpartival, vagy hazugságokkal és furcsa hatalmi szorgalommal akart eltakarítani, hogy megüzenje Magyarországnak és a világnak, főképpen pedig Moszkvának, milyen az igazi vezető, akinek nem lehetnek baráti érzelmek, emberi vonzalmai, csak valamilyen ügy van, valami ködös, mindenekefeletti cél, valami olyan ügy, ami az emberlaktá földön em-

berek nélkül is érdekes és fontos lehet, amiért nem bűn elárulni, hazudni, csalni, lopni vagy akár ölni is. Nem titkolom, hogy nem hiszem ezt, és azt sem, hogy elfogadnám, bárki átgázolhat azokon, akikkel valaha együtt csinált forradalmat, vagy együtt álmodott egy jobb és igazságosabb világot, amelyben súlyuk van az alapvető emberi jogoknak, értéke a leggyöngébbek életének is, és amiben a cél nem valaki akarnokságának, egy újonnan szervezett társadalmi osztálynak a fel- és kiemelése, hanem mulandó, egyszeri életünk mindannyiunkat szolgáló örömeinek és békességének a gazdagítása.

Azt is tudom, hogy a megfogant és világra jött élet minden formájában és folytatásában érték, de úgy igazán nem hiszek az értelmetlen halálban sem. De ha a felszaggatott és lánctalpak alatt sírva beomolt utcákra gondolok, az eltaposott vagy a golyók által leterített fiatalokra, szétlőtt falakra, akkor sem mondom, hogy mindez értelmetlen volt, és úgy sem, hogy tudom, az '56-tól '89-ig eltelt 33 év sem volt hiábavaló. Nagyjából annyi idő ez, mint ami a rendszerváltás óta most mögöttünk van. Számvetésre is alkalmas pillanat ez. Emlékszem, '89–90-ben már túl házkutatásokon, előállításokon, őrizetbe vételen, kilakoltatáson, bírói ítéleten, állásvesztésen, visszamaradt vashatosnak, afféle öregnek éreztem magam, akinek a vigasztalására mégis itt vannak a fiatal demokraták, akik bátran, noha kicsit komikusan, hisz a dolog már eldőlt, de ismét világgá merik rikkantani, hogy „ruszkik haza”. Hova jutottunk azóta? Ma ismét rabosítva vagyok, öt és tizenöt év

közötti idővel fenyeget az ügyészség. Helyzetemben osztoznak mások, olyanok is, akiknek ez amúgy a sorsukhoz tartozik, mint például Donáth Anna. De ott van Szél Bernadett, Gurmai Zita, Antal Nikolett és Herényi Károly is. És nemcsak ez az ügy van, és nemcsak személy szerint mirőlünk van szó. A rendszerváltás előtt építettem a hajdan lerombolt templomom előtti négy éven át a szabad ég alatt mondott prédikációim után a SZETA-s és beszélős emlékekből kiindulva azt a közösséget, amiben mély szegénységben élő vagy súlyosan hátrányos helyzetű meg sajátos nevelési igényű gyerekek ezreinek sikerült óvodát, általános iskolát és középiskolát teremteni. Időseknek szeretetotthonokat, melyekbe a bejutásért nem kellett fizetni, és az is befért, akinek semmi jövedelme nem volt. Hajléktalanknak éjjeli menhelyet, konyhát, átmeneti szállást, anyák és gyerekek menhelyét, kórházat az ápolás nélkül maradottaknak, főiskolát is, a bajba jutott világ számára, sokszor zsákutcába jutott emberekből szakemberré segített hallgatókkal. Mindez a napokban válik látszólag semmivé. A küzdelemnek már csak az a része maradt, hogy lehetőleg minden ellátott és minden munkatárs valahol folytatni tudja az életét, ha nem is abban az elfogultan

meghitt légkörben, ami már-már közös nagy családdá tett bennünket. Számokká lesznek a gyerekek, aki nem fizet, nem kap enni, vagy nem jut megfelelő ellátáshoz, és annyi minden van, ami hasznos volt annak, akitől a feladatot átvállaltuk, magyarul az államnak, jó volt az ellátottaknak, és meghatározó emlék maradt azoknak, akikkel együtt dolgoztunk, vagy hatással volt arra a mintegy húszezer emberre, akiktől most naponként búcsút veszek.

Persze a szolidaritás soha nem tapasztalt jeleit is megélem, ez igaz. Nem váltam megkeseredetté vagy életunttá. Nem vesztettem el a hitemet, a reményemet és a szeretetemet sokszínűségét sem. Csak arra gondolok, hogy valami furcsa hullámmal

sal, így három-négy évtizedenként, a föld újra és újra visszaböffeni emberi bűneit, hogy aztán befogadja a kátránypapírt és a drótot, magával vigye az álmokat, de megmaradjon mégis valami, ami visszatér, ha valahai fiatal demokratái elárulták is, holnap vagy harminc, negyven, de akár száz év múlva is: hogy érdemes mindent odaadni a magunk és mások szabadságáért, és annak a boldogabb „egynapnyi” életnek a szeretetéért, amiben apró lábainkkal nyomot hagyhatunk a kerítésdróttal összecsomózott kátránypapír ellenére is.

Iványi Gábor a megemlékezésen (forrás: nepszava.hu)